

IHMISOIKEUKSIEN HELSINKI

PALVELUJEN YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA 2020–2021

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat.....	2
Johdanto.....	2
Yhdenvertaisuussuunnitelman tausta ja laatiminen.....	3
Yhdenvertaisuuden tilan arviointi	3
Kaupunkitasoinen yhdenvertaisuustyö	4
Esimerkkejä toimialojen yhdenvertaisuustyöstä.....	4
Yhdenvertaisuuden haasteet.....	5
Ikä.....	5
Alkuperä ja kansalaisuus	5
Kieli.....	5
Uskonto ja vakaumus.....	5
Mielipide, poliittinen toiminta ja ammattiyhdistystoiminta	6
Perhesuhteet	6
Terveystila ja vammaisuus.....	6
Seksuaalinen suuntautuminen	6
Muu henkilöön liittyvä syy	6
Yhdenvertaisuussuunnitelman perusta: Ihmisoikeudet.....	6
Intersektionaalinen Helsinki.....	7
Osallistava Helsinki	7
Normitietoinen Helsinki.....	8
Saavutettava Helsinki	8
Toimenpiteet ja seuranta.....	8
Ihmisoikeuksien vahvistaminen kaupungin rakenteissa ja toimintakulttuurissa	10
Toimenpiteet: Kaupunginkanslia (koko kaupunki)	10
Toimenpiteet: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala	12
Toimenpiteet: Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.....	12
Toimenpiteet: Sosiaali- ja terveystoimiala	13
Toimenpiteet: Kaupunkiympäristön toimiala	13

ALKUSANAT

Helsinki on inhimillinen, lempeä ja rohkea kaupunki täynnä erilaisia tarinoita. Viittomakielinen Safira, joka piipahtaa keskustakirjastossa Oodissa aina töiden jälkeen. 85-vuotias isoisoisä, joka muutti Malmin lentokentän kupeeseen Kiteeltä nuorena miehenä. Paikallisen yrityksen toimitusjohtaja, joka käy suomen kielen kielikahvilassa Viikin kirjastossa. Syksyllä ensimmäisen luokan aloittava Johannes, jonka lempipaikka koko maailmassa on Mellunmäen metroasema, koska hän rakastaa metroja ja päätepysäkki on jollain tapaa erilainen kuin muut asemat. Hindumies, joka suutelee omaa puolisoaan Töölönlahden rannalla ja kokee olevansa maailman onnellisin ihminen. Paperiton, joka on huolissaan pääsystä terveydenhuoltoon. Ruotsinkielinen Pihlajamäestä. Pyörätuolia käyttävä saamelainen. Kaikki erilaisia, kaikki helsinkiläisiä.

Kaupungissa on satojatuhansia poikkeuksellisia tarinoita, jotka ovat osa Helsingin identiteettiä. Tämä suunnitelma on kaikkia helsinkiläisiä varten, mutta erityisesti niitä, joiden tarinat ovat tähän asti jääneet piiloon syrjinnän, häirinnän ja ennakkoluulojen vuoksi. Jokainen tarina on arvokas Helsingin tulevaisuuden kannalta. Jokaiselle kuuluu oikeus kaupunkiin.

Tänään rakennamme ihmisoikeuksien Helsinkiä, jossa kaikkien helsinkiläisten tarinat tulevat luetuksi.

JOHDANTO

Ihmisoikeuksien Helsinki on kaupungin palvelujen yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2020–2021. Sen tavoitteena on rakentaa maailman toimivinta kaupunkia oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Unelmana on Helsinki, jossa ketään kaupunkilaista tai palvelujen käyttäjää ei kohdella epäasiallisesti, syrjittä tai häiritä iän, sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun, alkuperän, kansalaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden, terveydentilan, poliittisen mielipiteen, uskonnon, vakaumuksen, poliittisen toiminnan, ammattiliittotoiminnan tai muun ominaisuuden perusteella.

Kaupungin palvelujen yhdenvertaisuuden tilan arvioimiseksi keväällä 2019 kerättiin aineistoa useilla työkaluilla ja osallistavilla menetelmillä. Prosessissa pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman erilaisia tahoja muun muassa kuntalaiskyselyn ja sidosryhmätapaamisten avulla. Lisäksi kaupungin sisäinen ihmisoikeusverkosto järjesti työpajoja työntekijöille prosessin eri vaiheissa. Näin ihmisoikeuksista kiinnostuneet työntekijät varhaiskasvatuksen opettajista kulttuurituottajiin pääsivät vaikuttamaan suunnitelman sisältöön ja tavoitteisiin.

Uuden suunnitelman myötä ihmisoikeudet luovat perustan kaupungin palveluiden yhdenvertaisuustyölle. Ihmisoikeudet vahvistavat ihmisten tunnetta siitä, että kaupunki on aidosti kaikkien kaupunkilaisten näköinen, ja että kaupunki kuuluu kaikille. Ihmisoikeuksia ankkuroidaan kaupungin rakenteisiin ja toimintakulttuuriin neljän keskeisen periaatteen avulla: *intersektionaalisuus*, *osallisuus*, *normitietoisuus* ja *saavutettavuus*. Periaatteet on suunnitelmaa laatiessa tunnistettu keskeisiksi työkaluiksi ihmisoikeuksien edistämiseksi kaupungin palveluissa.

Suunnitelmalla kaupunki aktiivisesti purkaa eriarvoistavia rakenteita ja asenteita, joiden takia osa kaupunkilaisista kokee syrjintää. Helsingin kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelman 2020–2021 toimenpide-ehdotukset on laadittu edellä mainittujen ihmisoikeusperiaatteiden pohjalta. Toimenpiteet tukevat Helsingin kaupungin palvelujen yhdenvertaisuuden kehittämistä järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Oikeus kaupunkiin on kaikkien helsinkiläisten perusoikeus, jonka Helsingin kaupunki haluaa turvata.

YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAN TAUSTA JA LAATIMINEN

Kaupunginhallitus hyväksyi 3.4.2017 (§ 339) ensimmäisen palvelujen yhdenvertaisuussuunnitelman. Luottamushenkilöistä koostuva yhdenvertaisuustoimikunta suositteli vuoden 2018 lopulla, että yhdenvertaisuussuunnitelma uudistetaan kokonaisuudessaan. Palveluiden yhdenvertaisuussuunnitelman uudistaminen käynnistyi vuoden 2019 alussa viestintäosaston kaupunginkanslian osallisuus ja neuvonta - yksikössä. Suunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteiden lisäksi tasa-arvonäkökulma (sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu).

Kevään 2019 aikana suunnitelmaa varten kerättiin aineistoa, jonka perusteella arvioitiin palvelujen yhdenvertaisuutta. Arvioinnissa käytettiin seuraavia työkaluja:

- *Kuntalaiskysely.* Keväällä julkaistiin palvelujen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa käsittelevä avoin kuntalaiskysely. Kyselyyn pystyi vastamaan internetissä 6.2.–31.3.2019. Kyselyä laadittiin yhdessä silloisen palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusyhdyshenkilöverkoston (nykyinen ihmisoikeusverkosto) jäsenten kanssa. Lisäksi yhdenvertaisuustoimikunta ja toimialojen asiantuntijat osallistuivat kyselyn laatimiseen ja suunnittelemiseen. Vastauksia saatiin yhteensä 527. Kuntalaiskysely oli vastattavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.
- *Kuulemistilaisuudet sidosryhmille.* Helsingin kaupunki järjesti yhdessä yhdenvertaisuustoimikunnan kanssa sidosryhmille kaksi kuulemistilaisuutta, joissa keskusteltiin kaupungin yhdenvertaisuuden nykytilasta kaupungin palveluissa. Sidoryhmätapaamisiin osallistui yhteensä 31 eri tahoa. Kuulemisten lisäksi 13 tahoa lähetti kirjallisen lausunnon yhdenvertaisuuden tilasta kaupungin palveluissa.
- *Toimialajohdon ja yhdenvertaisuustoimikunnan tapaamiset.* Yhdenvertaisuustoimikunta tapasi kaikkien toimialojen johtoa sekä kansliapäällikön. Tapaamisessa keskusteltiin uudesta yhdenvertaisuussuunnitelmasta.
- *Työntekijöille tarkoitetut työpajat.* Ihmisoikeusverkosto järjesti yhteensä neljä työpajaa kaupungin työntekijöille. Kolme työpajoista oli kohdennettu yksittäisten toimialojen työntekijöille (sosiaali- ja terveystoimiala, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala) ja yksi oli avoin kaikille työntekijöille.
- *Yhdenvertaisuusvaltuutetun tilastot.* Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolta pyydettiin tilastoja tapauksista, joissa Helsingin kaupunki on kantelun kohteena. Toimistolta saatiin vuoden 2016, 2017 ja 2018 tilastot.

Aineiston pohjalta työstettiin uutta yhdenvertaisuussuunnitelmaa ja sen toimenpiteitä. Helsingin kaupungin työntekijöistä koostuvan ihmisoikeusverkoston jäsenille järjestettiin syyskuussa 2019 tilaisuus, jossa oli mahdollisuus kommentoida luonnosta. Suunnitelmaa muokattiin tilaisuudessa palautteen perusteella, minkä lisäksi suunnitelmaa työstettiin yhdessä toimialojen asiantuntijoiden kanssa.

YHDENVERTAISUUDEN TILAN ARVIOINTI

Helsingin kaupungin strategian tavoitteena on rakentaa maailman toimivin kaupunki. Strategiassa on linjattu, että yksi toimivuuden perusta on yhdenvertaisuus. Kaupungilla on strategian tavoitteiden toteuttamiseksi käytössään henkilöstön tasa-arvosuunnitelma, henkilöstön yhdenvertaisuussuunnitelma, palvelujen tasa-arvosuunnitelma ja palvelujen yhdenvertaisuussuunnitelma. Tässä suunnitelmassa yhdenvertaisuudella viitataan nimenomaan palvelujen yhdenvertaisuuteen.

Helsingin kaupungilla on muitakin kaupunkitasoisia strategisia ohjelmia, joiden tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa:

- *Kaikkien Stadi – Helsingin kotouttamisohjelma 2017–2021*
- *Eriarvoisuuden vähentäminen ja nuorten syrjäytymishaaste – Mukana -ohjelma*
- *Hyvinvointia ja terveyttä kaikille helsinkiläisille -suunnitelma*

Lisäksi kaupunki on laatinut esteettömyyslinjaukset, jotka toimivat koko kaupunkia ja kaikkia sen toimialoja ja liikelaitoksia koskevinä yleisinä linjauksina esteettömyystyössä. Kaupungin kaikessa päätöksenteossa pyritään tarkastelemaan toimintaa yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

KAUPUNKITASOINEN YHDENVERTAISUUSTYÖ

Kaupungin tavoitteena on, että kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on koordinoitua, pitkäjänteistä ja kestävää. Palvelujen yhdenvertaisuutta koordinoi kaupunginkanslian osallisuus ja neuvonta -yksikkö. Siellä työskentelevän yhdenvertaisuussuunnittelijan tehtäviin kuuluu koko kaupungin palvelujen yhdenvertaisuuden kehittäminen. Hän tekee tiivistä yhteistyötä samassa yksikössä työskentelevän palvelujen sukupuolten tasa-arvosta vastaavan asiantuntijan kanssa. Vammaisasiahenkilö (virallinen nimike: vammaisasiamies) ja vanhusneuvoston sihteeri toimivat myös samassa yksikössä.

Kaupunginkanslian henkilöstöosasto edistää henkilöstön yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lisäksi osalla toimialoista on omat erityisasiantuntijansa, joiden tehtäviin kuuluu yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen.

Esteettömyydestä vastaa kaupungin esteettömyysasiahenkilö (virallinen nimike: esteettömyysasiamies), joka seuraa kaupunkitasoisen esteettömyystyön edistymistä ja järjestää koulutuksia esteettömyydestä. Helsingin kaupungilla on esteettömyyslinjaukset, joiden noudattamista seuraa kaupungin esteettömyystyöryhmä. Lisäksi Helsinki on ollut edelläkävijä omien toimitilojensa esteettömyystietojen keräämisessä ja kokoamisessa palvelukartalle (palvelukartta.hel.fi).

Saavutettavuusdirektiivi määrittelee vähimmäistason verkkopalvelujen saavutettavuudelle, jota varten kaupunki on laatinut saavutettavuusoppaan työntekijöille. Saavutettavuustyöryhmä perustettiin syksyllä 2019. Sen tarkoituksena on varmistaa, että Helsingin digitaalisia palveluita tekevillä on mahdollisimman hyvät edellytykset muuttaa omat palvelunsa saavutettavaksi määräaikaan mennessä.

Helsingin kaupunginhallitus asetti syksyllä 2017 luottamushenkilöistä koostuvan yhdenvertaisuustoimikunnan. Toimikunta seuraa yhdenvertaisuuden toteutumista Helsingin kaupungin palveluissa sekä antaa lausuntoja kaupunginhallitukselle ja toimialojen johdolle.

Lisäksi kaupungissa toimii muita toimielimiä, joiden tehtäviin kuuluu ihmisoikeuksien ja haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksien turvaaminen. Näitä ovat tasa-arvotoimikunta, kaksikielisyystoimikunta sekä kolme vaikuttamistoimielintä: vammais-, vanhus- ja nuorisoneuvostot.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi kaupunki perusti keväällä 2019 ihmisoikeusverkoston, joka korvasi aiemman palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusyhdyshenkilöverkoston. Verkostoon kuuluu melkein 200 kaupungin työntekijää pysäköinnintarkastajasta ympäristöinsinööriin ja tiedottajasta lähihoitajaan. Verkostossa kehitetään työntekijän omaa osaamista ihmisoikeusasioissa ja pohditaan yhdessä, kuinka ihmisoikeuksia voidaan edistää kaupungin toiminnassa.

ESIMERKKEJÄ TOIMIALOJEN YHDENVERTAISUUSTYÖSTÄ

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on laatinut oman yhdenvertaisuussuunnitelmansa, jonka kulttuurin ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi vuoden 2018 lopulla. Toimiala koordinoi ja tukee Helsingin nuorisoneuvoston työtä, joka vahvistaa nuorten osallisuutta ja vaikuttamistyötä.

Sosiaali- ja terveystoimialalla on tiimejä, jotka keskittyvät muun muassa ihmiskauppaan ja vammaistyöhön. Perhepalveluissa toimii ohjaajia, jotka tukevat nimenomaan romaniperheitä sosiaalipalveluissa. Toimiala luokittelee vastaanottamansa palautteen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskategorioihin.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala julkaisi alkuvuodesta 2019 uuden maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelman, jonka tarkoituksena on edistää maahanmuuttajanuorten opiskelua ja ehkäistä rasismia. Lisäksi lukuvuonna 2019–2020 kasvatuksen ja koulutuksen toimiala tarjoaa oman äidinkielen opetusta 45:ssä eri kielessä, mukaan lukien viittomakieli.

Kaupunkiympäristön toimialalta käsin koordinoidaan kaupunkitasoista esteettömyystyötä. Toimiala kuulee asiakkaita muun muassa kaupunkisuunnittelun eri vaiheissa rakentaakseen kaikkien Helsinkiä.

YHDENVERTAISUUDEN HAASTEET

Yhdenvertaisuuden nykytilaa arvioitiin kuntalaiskyselyn, kuulemistilaisuuksien, johdon tapaamisen, ihmisoikeusverkoston työpajojen sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun tilastojen avulla. Tässä osiossa nostetaan esiin lyhyesti keskeisimmät haasteet yhdenvertaisuuslain mainittujen syrjintäperusteiden mukaisesti. Nostojen taustalla olevat aineistot löytyvät kokonaisuudessaan liitteistä.

IKÄ

- Ikääntyneiden taloudellinen eriarvoisuus, joukkoliikenteen hinta, yksinäisyys ja lähipalveluiden karsiminen herättävät huolta
- Maahanmuuttajataustaiset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat iäkkäät ovat erityisen haavoittuvassa asemassa vanhuspalveluissa
- Digitaalinen eriarvoisuus koskettaa erityisesti ikääntyneitä
- Eri vähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemuksia saatetaan kyseenalaistaa palvelutilanteessa

ALKUPERÄ JA KANSALAISUUS

- Monilla on henkilökohtaista kokemusta syrjinnästä, häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta
- Rasismi ilmenee usein ennakkoluuloina ja asenteellisuutena
- Maahanmuuttajanaisten mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon ja työllistyä ovat heikkoja
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun tilastojen perusteella alkuperä on yksi yleisimpiä perusteita kantelujen laatimiseksi Helsinkiä vastaan

KIELI

- Palveluiden saaminen ruotsiksi on hankalaa
- Henkilökunnan ruotsinkielentaito koetaan heikoksi
- Ruotsinkielisten palvelujen keskittäminen ei edistä yhdenvertaisuutta
- Viittomakieliset eivät välttämättä saa tarvitsemiaan tulkkauksipalveluja

USKONTO JA VAKAUMUS

- Muslimien on haastavaa saada tarvitsemiaan palveluja, esimerkiksi peittävästi pukeutuville musliminiaisille ja tytöille ei ole tarjolla riittävästi liikuntavaihtoehtoja
- Muslimit kohtaavat ennakkoluuloja ja asenteellisuutta kaupungin tarjoamissa palveluissa
- Uskonnolliset tilaisuudet kouluissa koetaan haasteelliseksi

MIELIPIIDE, POLIITTINEN TOIMINTA JA AMMATTIYHDISTYSTOIMINTA

- Esille ei noussut näihin perusteisiin liittyvää syrjintää

PERHESUHTEET

- Monimuotoiset perheet kohtaavat haasteita palvelutilanteissa
- Vuoroviikoin molempien vanhempien luona asuvan lapsen perheiden tilanne herättää erityistä huolta

TERVEYDENTILA JA VAMMAISUUS

- Vammaisten oikeudet tulee turvata koko Helsingin kaupungin toiminnassa eikä vain sosiaali- ja terveystoimialan palveluissa
- Vammaispalvelujen pirstoutuneisuus aiheuttaa haasteita
- Esteettömyyttä ja saavutettavuutta ei huomioida tarpeeksi palvelujen kehittämisessä
- Mielenterveysongelmista kärsivät ihmiset eivät saa aina yhdenvertaista palvelua
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun tilastojen perusteella vammaisuus on yksi yleisimpiä perusteita kantelujen laatimiseksi Helsinkiä vastaan

SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN

- Ihmisten seksuaalista suuntautumista tehdään oletuksia eri palvelutilanteissa
- Opettajilla ei ole osaamista tai työkaluja kohdata sateenkaarinuoria

MUU HENKILÖÖN LIITTYVÄ SYY

- Paperittomat ovat harvoin tietoisia omista oikeuksistaan ja kaupungin tarjoamista palveluista
- Paperittomat eivät välttämättä uskalla käyttää palveluja luottamuspulan takia
- Taloudellinen eriarvoisuus asettaa kaupunkilaiset eriarvoiseen asemaan
- Alueellinen eriarvoisuus on keskeinen haaste yhdenvertaisuuden kannalta

YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN PERUSTA: IHMISOIKEUDET

Ihmisoikeusperustaisuus on kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelman keskiössä. Kaupungin yhdenvertaisuustyön ensisijaisena tavoitteena on turvata erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien helsinkiläisten ihmisoikeudet. Intersektionaalisuus, osallisuus, normitietoisuus ja saavutettavuus ovat ohjaavia periaatteita, joiden avulla edistetään ihmisoikeuksien turvaamista kaupungin palveluissa. Suunnitelma kehittää pitkäjänteistä, järjestelmällistä ja innovatiivista yhdenvertaisuustyötä kaupungissa.

Ihmisoikeudet ovat kaikille ihmisille yhtäläisesti kuuluvia perustavanlaatuisia vapauksia ja oikeuksia, jotka takaavat jokaiselle ihmiselle ihmisarvoisen elämän. Ihmisoikeudet viittaavat niin kansalais-, poliittisiin, taloudellisiin, sosiaalisiin kuin sivistyksellisiin oikeuksiin. Ihmisoikeudet nojautuvat erilaisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, minkä lisäksi Suomen perustuslaki takaa jokaiselle perusoikeudet. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Helsingin kaupungin palvelut osaltaan toteuttavat ihmisoikeuksia eri muodossa. Esimerkiksi kaupungin ylläpitämät koulut tukevat oikeutta koulutukseen, terveysasemat edistävät oikeutta terveyteen ja sähköisillä osallistumiskanavilla turvataan oikeutta osallistua päätöksentekoon. Vaikka kaupunki tarjoaa erilaisia palveluja ihmisoikeuksien turvaamiseksi, osa väestöstä kokee syrjintää. Kaupungin yhdenvertaisuustyön kannalta oikeus syrjimättömyyteen on keskeinen ihmisoikeus.

Ihmisoikeuksien nostaminen kaupungin palvelujen yhdenvertaisuustyön ytimeen antaa sekä kaupungin työntekijöille että asukkaille työkaluja eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden purkamiseen. Asukkaiden tulee olla tietoisia omista oikeuksistaan, jotta heillä on tarvittava osaaminen vaatia heille kuuluvia palveluja. Ihmisoikeuksien tuominen lähemmäksi kaupunkilaisten ja kaupungin työntekijöiden arkea rakentaa oikeudenmukaista ja syrjimätöntä Helsinkiä.

YK:n ihmisoikeusneuvoston päätöslauselmat (24/2, 27/4, 33/8 ja 39/7) koskevat erityisesti paikallishallinnon roolia ihmisoikeuksien turvaamisessa. Päätöslauselmissa on todettu paikallishallinnon merkitys ihmisoikeuksien edistämisessä sekä kannustettu kaupungeja työskentelemään aktiivisesti ihmisoikeuksien parissa. Helsingin kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma toteuttaa osaltaan ihmisoikeusneuvoston suosituksia.

Ihmisoikeudet ovat myös osa sosiaalista kestävyyttä, joka on yksi kestävän kehityksen pilareista. Kestävän kehityksen muita ulottuvuuksia ovat taloudellinen ja ekologinen kestävyys. Sosiaalinen kestävyys nostaa keskiöön sosiaaliset näkökulmat kuten yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden. Ihmisoikeuksien nostaminen yhdenvertaisuustyön keskiöön rakentaa sosiaalisesti kestävästä kaupunkia, jossa kestävän kehityksen tavoitteet muuttuvat agendasta teoiksi.

INTERSEKTIONAALINEN HELSINKI

Intersektionaalisuudella viitataan siihen, että yksilön elämään ja kokemuksiin vaikuttavat erilaiset risteävät ominaisuudet kuten sukupuoli, ikä, etninen tausta, vamma ja seksuaalinen suuntautuminen. Intersektionaalisuus voidaan suomentaa risteävinä eroina tai risteävänä eriarvoisuutena. Se on työkalu, jolla hahmotetaan eri syrjintämuotojen yhteisvaikutuksia ihmisessä.

Intersektionaalisuudessa ei tarkastella ainoastaan yhtä tekijää tai syrjinnän muotoa erillään muista tekijöistä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei sukupuolten tasa-arvoa voi kokonaisvaltaisesti edistää ottamatta huomioon vammaisiin ja/tai seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää. Muutoin vammaisen ja/tai seksuaalivähemmistöön kuuluva nainen voi jäädä heikompaan asemaan kuin vammaton ja/tai heteroseksuaali nainen, koska hänen syrjintäkokemuksensa vaikuttavat muutkin tekijät kuin sukupuoli.

Tästä näkökulmasta sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuslaissa mainittujen syrjintäperusteiden erottaminen on haasteellista, koska usein eri syrjintämuodot risteävät toistensa kanssa. Kaupunki on tähän asti laatinut erilliset palvelujen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat, mutta tulevaisuudessa käytäntöä on syytä tarkastella uudelleen.

OSALLISTAVA HELSINKI

Oikeus kaupunkiin tarkoittaa ennen kaikkea osallisuutta ja mahdollisuutta saada äänensä kuuluviin asioissa, jotka ovat itselleen tärkeitä. Kaikilla kaupunkilaisilla pitää olla mahdollisuus vaikuttaa kaupungin palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon. Ihmisoikeuksien Helsinkiä ei voida rakentaa ilman osallisuutta, jossa jokainen kaupunkilainen tulee nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi sellaisenaan kuin hän on.

Helsingin kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutusmalli on tärkeä perusta helsinkiläisten ihmisoikeuksien toteuttamiseksi. Osallisuus ei tarkoita ainoastaan sitä, että kaupunki tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia jakaa omia näkemyksiään. Sen sijaan kokemus siitä, että on tullut aidosti kuulluksi ja on voinut omalla panoksellaan vaikuttaa kaupungin palveluihin, on mittari osallisuuden onnistumisesta.

NORMITIETOINEN HELSINKI

Normitietoisuus auttaa moninaisuuden tiedostamisessa ja ihmisten kohtaamisessa. Tässä kontekstissa normeilla viitataan ihmisten oletuksiin siitä, minkälaisia ihmiset ovat ja millaisten heidän pitäisi olla. Vallitsevat normit heijastavat enemmistön maailmankuvaa, minkä takia eri vähemmistöt ovat näkymättömiä esimerkiksi palveluissa tai vähemmistöjä kohdellaan eri tavoin.

Esimerkki vallitsevasta suomalaisuuden normista on se, että suomalainen on valkoihoinen. Tällöin asiakaspalvelukohtaamisessa ihonväriiltään ruskeaa ihmistä saatetaan puhutella ensin englanniksi, koska sen ajatellaan olevan ystävällistä ja parantavan asiakaskokemusta. Oletus kuitenkin perustuu yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen käsitykseen siitä, että ruskea ihminen ei osaa suomea, eikä hän ole suomalainen. Siksi hänen kanssaan keskustelu kannattaisi aloittaa englanniksi. Tällainen asiakaskokemus voi vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta suomea osaavalle ruskealle ihmiselle, joka vallitsevan suomalaisuuden normin takia saa palvelua englanniksi.

Vallitsevat normit perustuvat stereotyyppioihin, oletuksiin ja ennakkoluuloihin, jotka ylläpitävät eriarvoisia rakenteita yhteiskunnassa. Se asettaa valtaväestöstä poikkeavan ihmisen eriarvoiseen asemaan. Normitietoinen lähestyminen tekee normeista näkyviä eri palveluissa, ja sen avulla voidaan arvioida normien vaikutusta palvelukokemukseen. Kun henkilökunnan normitietoisuus kasvaa, työntekijät osaavat haastaa omia ennakkoluulojaan ja oletuksiaan. Normitietoisuus tunnetaan myös normikriittisyytenä.

SAAVUTETTAVA HELSINKI

Saavutettavuus tarkoittaa niin sosiaalista, fyysistä, taloudellista kuin digitaalista esteettömyyttä. Sosiaalinen esteettömyys viittaa erityisesti asenteisiin, joiden avulla luodaan turvallisempaa ja avoimempaa ilmapiiriä palveluissa. Fyysinen esteettömyys viittaa rakennettuun auditiivisesti ja visuaalisesti helposti hahmotettavaan ympäristöön. Siinä pyritään poistaa liikkumisen ja toimimisen esteet ja huomioimaan aistivammaan vaikuttavat tekijät.

Taloudellinen esteettömyys tarkoittaa sitä, ettei henkilön taloudellinen tilanne vaikuta hänen mahdollisuuksiin käyttää palveluja. Digitaalinen esteettömyys viittaa erityisesti digipalveluihin ja siihen, että verkkosivut ja mobiilisovellukset ovat kaikkien käytettävissä. Helsingin kaupungin yhdenvertaisuustyössä on huomioitava kaikki saavutettavuuden eri ulottuudet.

Helsingin kaupunkia kehitetään jatkuvasti suuntaan, joka ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Saavutettavuus ei edistä ainoastaan vammaisten tai iäkkäiden ihmisten ihmisoikeuksia, vaan se kuuluu kaikille ja vahvistaa jokaisen ihmisen hyvinvointia yhteiskunnassa. Ihmisoikeuksien Helsingissä saavutettavuus voimistaa toimijuutta, edistää liikkumisen sujuvuutta, kehittää palvelujen esteettömyyttä ja mahdollistaa itsenäisen, omatoimisen asioinnin.

TOIMENPITEET JA SEURANTA

Ihmisoikeuksien Helsinki -yhdenvertaisuussuunnitelma sisältää kahdeksantoista konkreettista toimenpidettä yhdenvertaisuuden edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa. Suuri osa suunnitelman toimenpiteistä on poikkisektoraaalisia ja koskee koko kaupunkia. Monialainen yhteistyö on tärkeää, koska

toimenpiteiden ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa ihmisoikeusperustaisuutta koko kaupungin rakenteissa ja toimintakulttuurissa.

Suunnitelman eräs keskeinen toimenpide on laatia opas toimialoille ihmisoikeusperustaisuuden ankkuroimiseksi palvelutoimintaan. Kaupunginkanslia kehittää oppaan yhteistyössä toimialojen asiantuntijoiden kanssa ja ihmisoikeusverkoston tuen avulla. Tulevaisuudessa toimialat laativat palvelukokonaisuuksissaan soveltuvin osin omat yhdenvertaisuussuunnitelmansa, joissa kehitetään yksityiskohtaisemmat toimenpiteet vastaamaan palvelujen ja eri osastojen omia tarpeita.

Oppaan jalkauttamiseksi toimialoilla toteutetaan kokeilu, jossa toimialat valitsevat yhden pilotointikohteen vuosien 2020–2021 aikana. Kokeilun tavoitteena edistää pitkäjänteistä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua eri palveluissa. Kokeilua varten kanslian yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta vastaavat suunnittelijat käynnistävät *ihmisoikeuskiihdyttämön*, jossa pilottiin osallistuvat työntekijät saavat tukea oman ihmisoikeussuunnitelmansa laatimiseksi ja toteuttamiseksi. Kiihdyttämössä käsitellään sekä tasa-arvo- että yhdenvertaisuuslakeihin perustuvat syrjäntäperusteet.

Lisäksi suunnitelma sisältää jokaista toimialaa kohden kaksi toimenpidettä, joiden tavoitteena on yksityiskohtaisemmin ja käytännöllisemmin edistää yhdenvertaisuutta. Nämä toimenpiteet on koettu tarpeelliseksi toteuttaa tämän suunnitelman toimikauden aikana. Toimialat vastaavat omien toimenpiteiden toimeenpanosta.

Suunnitelman toimikausi on 2020–2021 eli nykyisen valtuustokauden loppuun. Tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista esittää toimenpiteitä, joiden vaikuttavuuspotentiali on mahdollisimman suuri lyhyellä aikavälillä. Toimenpiteet on mitoitettu niin, että ne on mahdollista toteuttaa suunnitelman voimassaolon aikana.

Kaupungin ihmisoikeusverkosto ei sovellu luonteeltaan suunnitelman toimeenpanoa seuraavaksi tahoksi, koska sen ensisijaisena tarkoituksena on kehittää osallistujien omaa osaamista. Lisäksi verkostossa on melkein 200 jäsentä ja määrän kasvaessa jatkuvasti verkoston kokoonpano on erilainen jokaisessa kokoontumisessa. Verkoston jäsenten työnkuvaan ei myöskään välttämättä liity suoranaisesti ihmisoikeuksien edistäminen.

Tämän takia suunnitelman toimeenpanon ohjaamiseksi ja seuraamiseksi ehdotetaan perustettavaksi kaupunkitasoinen *ihmisoikeusryhmä*, johon kaikki toimialat nimeävät asiantuntijoita. He osallistuvat koko kaupungin toimenpiteiden toteuttamiseen. Työryhmä seuraa suunnitelman toimeenpanoa ja kehittää kaupungin ihmisoikeustyötä. Yhdenvertaisuussuunnitelman lisäksi ryhmä seuraa tasa-arvosuunnitelman toteutumista.

Kaupunginhallitus on ehdottanut kaupunginvaltuustolle, että suunnitelman toimeenpanemiseksi varataan 75 000 euroa vuosittain. Suunnitelman toimeenpanoa seuraavat ihmisoikeustyöryhmä sekä Helsingin kaupungin yhdenvertaisuustoimikunta. Vuonna 2021 ennen valtuustokauden päättymisestä suunnitelman toteutumisesta laaditaan raportti kaupunginhallituksen käsiteltäväksi.

IHMISOIKEUKSIEN VAHVISTAMINEN KAUPUNGIN RAKENTEISSA JA TOIMINTAKULTTUURISSA

TOIMENPITEET: KAUPUNGINKANSLIA (KOKO KAUPUNKI)

Toimenpide	Seuranta	Aikataulu	Vastuu
Kartoitetaan kaupungin hankintojen ihmisoikeusvaikutuksia.	Selvitys hankintojen ihmisoikeusvaikutuksista laadittu; selvitys sisältää jatkotoimenpiteitä hankintojen edistämisestä ihmisoikeusnäkökulmasta.	2020	Kaupunginkanslia » Talous- ja suunnitteluosasto » Hankinnat ja kilpailuttaminen
Vahvistetaan Helsingin kaupungin palvelujen yhdenvertaisuustyön viestintää päivittämällä Yhdenvertainen Helsinki Ihmisoikeuksien Helsinki - sivustoksi osoitteessa ihmisoikeudet.helsinki.	Päivitetty sivusto on julkaistu; tilastot kävijämääristä ja julkaistujen tekstien määrästä.	2020	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta »
Selvitetään liittymistä kansainvälisiin Rainbow Cities- ja Human Rights Cities -verkostoihin.	Verkostoihin liitytään jäseneksi.	2020	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta Kaupunginkanslia » Elinkeino-osasto » Kansainväliset asiat
Suunnitellaan ja toteutetaan viestintäkampanja monimuotoisesta Helsingistä ja helsinkiläisestä identiteetistä.	Kampanjan näkyvyydelle ja vaikuttavuudelle asetetaan tavoitteet kampanjan suunnitteluvaiheessa; laaditaan raportti kampanjan toteutuksesta.	2020	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta Ihmisoikeustyöryhmä
Laajennetaan Helsingin kaupungin aineistopankkia lisäämällä normitietoisia valokuvia eri kaupunkilaisista.	Aineistopankkiin on vuoden 2020 aikana lisätty 50 kuvaa, jotka edustavat eri helsinkiläisiä omassa arjessaan.	2020	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta

Valmistellaan toimialoille oppaat ihmisoikeussuunnitelman laatimiseksi (sisältäen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden).	Oppaat suunnitelman laatimiseksi on laadittu ja otettu käyttöön; pilotoidaan ihmisoikeuskiihdyttämön toiminta.	2020– 2021	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta Ihmisoikeustyöryhmä
Laaditaan henkilöstölle ihmisoikeuskoulutus (verkkomateriaalikonaisuus ja erillinen koulutusohjelma).	Koulutus on laadittu ja otettu käyttöön; selvitetään koulutukseen osallistujien määrä; koulutuksista saatu palaute ja arviointi.	2020– 2021	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta
Järjestetään ihmisoikeuksiin liittyvä vuosittainen kuulemistilaisuus.	Tilaisuus järjestetty; palautteen arviolla kehitetään kuulemistilaisuutta.	2020– 2021	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta
Kehitetään ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin työkalu valmistelun ja päätöksenteon tueksi.	Ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin työkalu on laadittu ja otettu käyttöön; toteutetaan kysely valmistelijoille, jonka avulla arvioidaan, kuinka työkalua on käytetty omassa työssä.	2021	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta Ihmisoikeustyöryhmä
Laaditaan prosessi yhdenvertaisuutta koskevia kanteluja varten ja selvitetään tarkoituksenmukaista kanavaa kanteluja varten.	Prosessi laadittu kantelujen käsittelyyn.	2021	Kaupunginkanslia » Viestintäosasto » Osallisuus ja neuvonta Ihmisoikeustyöryhmä

TOIMENPITEET: KASVATUKSEN JA KOULUTUKSEN TOIMIALA

Toimenpide	Seuranta	Aikataulu	Vastuu
Lisätään opettajien tietoisuutta saamelaisista ja romaneista tiedottamalla aiheeseen liittyvästä materiaalista materiaalista tiedotetaan sähköpostilla ja intrassa ennen kansallispäiviä.	Selvitetään kyselyllä, kuinka monessa oppilaitoksessa ja päiväkodissa käsitellään saamelaisuutta ja romanilaisuutta.	2020	Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala » Hallinto- ja tukipalvelut » Kehittämispalvelut ja viestintäpalvelut
Tarjotaan Helsingin kaupungin lukioiden yhteiseen kurssivalikoimaan ihmisoikeuksien peruskurssia.	Kurssi on tarjolla lukuvuonna 2021–2022; seurataan ilmoittautuneiden määrä.	2021	Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala » Hallinto- ja tukipalvelut » Lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön palvelukokonaisuus ja ruotsinkielisten palvelujen palvelukokonaisuus

TOIMENPITEET: KULTTUURIN JA VAPAA-AJAN TOIMIALA

Toimenpide	Seuranta	Aikataulu	Vastuu
Kehitetään palvelukohtaiset turvallisemman tilan periaatteet kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla.	Turvallisemman tilan periaatteita on otettu käyttöön ainakin yhdessä kulttuurikeskuksessa ja yhdessä liikuntapalvelussa.	2020–2021	Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala » Hallinto- ja tukipalvelut » Kehittämispalvelut » Kehittämissyksikkö Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala » Liikuntapalvelut Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala » Kulttuuri » Yleiset kulttuuripalvelut
Tehdään selvitys mahdollisuudesta ottaa käyttöön Kaikukortti, jonka tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien ihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä.	Selvitys on laadittu.	2020	Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala » Kulttuuri » Yleiset kulttuuripalvelut

TOIMENPITEET: SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALA

Toimenpide	Seuranta	Aikataulu	Vastuu
Kartoitetaan tulkkauspalvelujen saatavuutta ja laatua sekä kehitetään tulkkauspalveluiden käytön osaamista.	Kartoitetaan henkilöstön kokemuksia tulkkauspalvelujen käytöstä kyselyn avulla vuoden 2020 alussa ja vuoden 2021 lopussa.	2020–2021	Sosiaali- ja terveystoimiala » Hallinto » Viestintäpalvelut » Osallisuus ja vuorovaikutus
Lisätään normitietoista seksuaaliterveysosaamista henkilökunnan keskuudessa.	Järjestetään koulutus seksuaaliterveyshoitajille; selvitetään kyselyn avulla seksuaaliterveyshoitajien tarpeita.	2021	Sosiaali- ja terveystoimiala » Hallinto » Viestintäpalvelut » Osallisuus ja vuorovaikutus

TOIMENPITEET: KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALA

Toimenpide	Seuranta	Aikataulu	Vastuu
Asiakaspalvelupisteiden muuttaminen esteettömiksi kaikilla toimialoilla.	Palvelukartasta saatavan raportin esteettömyyskorjauksista hyödyntäminen; esteettömyyskorjausten koordinointi ja käynnistäminen kaikilla toimialoilla.	2020–2021	Kaupunkiympäristön toimiala » Hallinto- ja tukipalvelut » Kehittämispalvelut » Toiminnan kehittäminen Yhteistyössä kaikkien toimialojen edustajien kanssa Esteettömyystyöryhmä
Selvitetään, miten ihmisoikeuksien näkökulma sisältyy kaupunkiympäristön toimintaan.	Selvityksen pohjalta tehdään mahdolliset jatkotoimenpiteet kaupunkiympäristön toimialan palveluissa.	2020–2021	Kaupunkiympäristön toimiala, nimetään erillinen asiantuntijaryhmä laatimaan selvitystä